

О.О. Зеленько, І.О. Ночвіна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ПРЯМОГО ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Розглянуто характеристики процесу прямого іноземного інвестування в національній економіці. На основі аналізу країн-донорів прямих іноземних інвестицій, їх галузевої структури зроблено висновок щодо несуттєвого впливу останніх на економічну динаміку в Україні та невідповідності реальної ситуації з надходженням прямих іноземних інвестицій очікуванням українських урядовців. Запропоновано шляхи покращення інвестиційного клімату вітчизняної економіки, які передбачають активну структурно-інвестиційну політику держави, інвестування з боку держави в обрані галузеві пріоритети, боротьбу з корупцією, реформування судової та правоохоронної систем, реформу податкової системи, подальшу дерегуляцію підприємницької діяльності.

Ключові слова: *прямі іноземні інвестиції, країни-донори прямих іноземних інвестицій, галузева структура прямих іноземних інвестицій, інвестиційний клімат, структурно-інвестиційна політика держави.*

Рассмотрены характеристики процесса прямого иностранного инвестирования в национальной экономике. На основе анализа стран-доноров прямых иностранных инвестиций, их отраслевой структуры сделан вывод о незначительном влиянии последних на экономическую динамику в Украине и несоответствие реальной ситуации с привлечением иностранных инвестиций ожиданиям украинских чиновников. Предложены пути улучшения инвестиционного климата отечественной экономики, которые предусматривают активную структурно-инвестиционную политику государства, государственное инвестирование в выбранные отраслевые приоритеты, борьбу с коррупцией, реформирование судебной и правоохранительной систем, реформу налоговой системы, дальнейшее дерегуляцию предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: *прямые иностранные инвестиции, страны-доноры прямых иностранных инвестиций, отраслевая структура прямых иностранных инвестиций, инвестиционный климат, структурно-инвестиционная политика государства.*

Characteristics of the foreign direct investment process in the national economy are considered. Conclusion on immaterial impact on economic dynamics of the Ukraine economy and real situation inconsistency with foreign investments attraction to the Ukrainian government officials expectations based on the analysis of the donors of the foreign direct investments, their sectoral structure was drawn. Ways of

investment environment improvement of domestic economy that provide an active structurally investment state policy, the state investment into selected priority sectors, fighting corruption, reforming the system of courts and law enforcement, fiscal system reform, further entrepreneurial business deregulation are offered.

Keywords: *foreign direct investments, donors of foreign direct investments, sectoral structure of foreign direct investments, investment environment, structurally investment state policy.*

Постановка проблеми. Світовий досвід інвестиційної діяльності свідчить, що іноземні інвестиції є важливим чинником впливу на економічну динаміку в країнах - реципієнтах. Іноземні інвестори можуть приносити в країну сучасні технології, інтенсифікувати наукову діяльність, створювати робочі місця, збільшувати експортний потенціал, зменшувати імпортозалежність та ін. Питання залучення іноземних інвестицій є вкрай важливим для економіки України за допомогою яких українські урядовці очікували вирішення проблем технологічної модернізації підприємств країни, підвищення рівня зайнятості, збільшення експорту та ін. Обсягів, які залучались до національної економіки виявились вкрай недостатніми для вирішення проблем, що стоять перед Україною. Також, інші характеристики процесу залучення прямих іноземних інвестицій не відповідають очікуванням українських експертів і урядовців. Вищезазначене робить дослідження проблеми іноземного інвестування в економіці України актуальним на теперішній час.

Аналіз актуальних досліджень. Теоретичним і практичним питанням іноземного інвестування присвячені роботи багатьох іноземних і вітчизняних науковців: Л.Гітмана, Д.Даннінга, О.Колосова, О.Носової, Ю. Балацького, Є.Павличенка, Я. Жаліла, А. Музиченка, О.Данілова, А.Черемис та ін.

Метою статті є аналіз характеристик процесу прямого іноземного інвестування за останні роки і розробка пропозицій, спрямованих на їх покращення в майбутньому.

Виклад основного матеріалу. За даними державної статистики в економіку України на 1 січня 2016 року залучено 43371 млн. долл. США прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Дані до 2014 року свідчать про поступове

збільшення обсягів ПІІ в економіці, яке не припинялось під час світової фінансової кризи 2008 – 2009 рр. Так, на початок 2014 року в національну економіку було залучено ПІІ на суму 54 900,2 млн. долл. США.[1] Починаючи із 2014 р. спостерігається суттєве зменшення щорічного обсягу залучених ПІІ в економіку, що в значній мірі пов'язано з анексією АР Крим та бойовими діями на сході країни. Динаміка щорічного надходження ПІІ з 2010 по 2016 роки представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України

Рік	Надходження ПІІ в економіку України (млн.долл.США)
2010	5851,2
2011	6033,7
2012	5290,7
2013	5426,1
2014*	2451,7
2015*	3763,7
2016*	4405,8

* без врахування окупованої АР Крим і м. Севастополя та зони проведення антитерористичної операції

Джерело: Державна служба статистики України

Слід зазначити, що більші обсяги щорічного приросту ПІІ в українську економіку у період до 2012 р. пояснюються більш оптимістичними очікуваннями іноземних інвесторів спочатку після помаранчевої революції у 2005 р., а потім у період 2010-2012 рр. коли країна рухалась у бік європейської спільноти. Але глобальна фінансово-економічна криза 2008-2009 рр. ці очікування суттєво змінила, показавши фундаментальні хронічні проблеми української економіки, що і вплинуло на обсяги ПІІ в Україну. Так, якщо у 2005-2008 рр. середньорічний приріст прямих іноземних інвестицій в Україну становив 6,64 млрд. дол. США, то у 2009-2012 рр. – уже 4,92 млрд. дол., тобто скоротився на 25,9%. Після нетривалого зростання у 2010-2011 рр. процес

іноземного інвестування в Україну з 2012 – 2013 рр. суттєво зменшився. За думкою фахівців, ця тенденція буде спостерігатиметься і надалі, враховуючи складну економічну ситуацію та військові дії на сході України [2, с.79].

Аналіз найбільших країн-донорів ПІІ свідчить, що їх перелік є сталим і суттєво не змінюється на протязі останнього десятиріччя, змінюється лише місце країн в певні роки [3, с.204]. Так, за даними 2016 р., які є подібними до попередніх років, до найбільших донорів ПІІ належать Росія (1667 млрд. долл. США), Кіпр (427,7 млн. долл. США), Великобританія (403,9 млн. долл. США), Голландія (255 млн. долл. США), Австрія (249,9 млн. долл. США), Італія (209,9 млн. долл. США), Угорщина (187,6 млн. долл. США), Віргінські острови (140,2 млн. долл. США) [1]. Слід відмітити, що значна частка ПІІ в Україну надходить з країн, економіки яких не є технологічними і конкурентоспроможними, наприклад, Росія, яка протягом багатьох років входить до переліку найбільших інвесторів національної економіки. Також значна частка іноземних інвестицій надходить в Україну з офшорних зон та територій з пільговими умовами оподаткування (Кіпр, Віргінські острови, Швейцарія та ін.). Так, у 2013 р. іноземні інвестиції з офшорних зон становили 38,8% щорічного обсягу залучених іноземних інвестицій [2, с.78]. Стосовно останніх, добре відомо, що у статусі іноземного капіталу в країну надходить, переважно, український за походженням капітал і, в меншій мірі, російський. Такий капітал, на нашу думку, має обмежений вплив на економічну динаміку української економіки. Це пояснюється тим, що він не приносить в країну нових технологій та обладнання, сучасного організаційного та управлінського досвіду.

Галузева структура ПІІ станом на 31.12.2016 р. має наступний вигляд: фінансова і страхова діяльність – 27,4% від загального обсягу, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів – 14,6%, операції з нерухомим майном – 9,7%, виробництво харчових продуктів, напоїв, тютюнових виробів – 6,7%, інформація та телекомунікації – 5,5%, добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 4%, металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів – 3,9%, будівництво – 2,8%, машинобудування – 2,2% [1]. Як можна побачити з

наведених даних, привабливими для іноземних інвесторів залишаються некапіталоємні галузі із швидким обігом капіталу та окупністю (сфера послуг, фінансова і страхова діяльність, операції з нерухомим майном та ін.), а також, галузі, які є важливими для українських фінансово–промислових груп (металургія, добувна промисловість, телекомунікації). Така галузева структура ПІІ свідчить про незначний вплив на економічну динаміку національної економіки та технологічний рівень українських підприємств. На жаль, галузі, які мають суттєвий потенціал зростання ділової активності, у т.ч. і через субпідрядні відносини, не цікавлять інвесторів, наприклад, машинобудування.

Слід відзначити, що структура ПІІ здебільшого складається із грошових внесків, рухомого і нерухомого майна. Обладнання, яке вноситься у капітал підприємств у вигляді прямих інвестицій у більшості випадків не є чимось принципово новим, а широко розповсюджене в розвинених країнах. Частка принципово нового обладнання і технологій є настільки мізерною на протязі усієї історії іноземного інвестування в українську економіку, що часто не фіксується державною статистикою.

Наявна ситуація вимагає від української влади науково обґрунтованої, системної, а не рефлексивної роботи, спрямованої на реформування економіки. Серед важливих заходів, які могли б покращити інвестиційний клімат і сприяти залученню значно більших обсягів ПІІ, залученню інвесторів із значним технологічним і науковим потенціалом можна назвати наступні:

- розробка і впровадження структурно-інвестиційної політики держави з чіткими галузевими пріоритетами на основі аналізу перспектив розвитку світової економіки, активна участь держави в інвестуванні обраних пріоритетів;
- реформа сфери державного управління з метою посилення її ефективності та одночасним зменшенням кількості чиновників;
- реальна боротьба з корупцією, реформування судової і правоохоронної системи;

- подальше реформування податкової системи. У цьому напрямі зроблені певні кроки, зокрема в адмініструванні ПДВ, однак необхідна подальша системна робота із спрощення адміністрування та сплати податків, зменшення їх кількості;
- подальше зменшення зарегульованості економічної діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, станом на грудень 2016р. національна економіка накопичила певний обсяг ПІІ, який з 2012-2013 рр. має тенденцію до зменшення. Основні країни-донори ПІІ не є провідними в світі з точки зору інноваційного, технологічного потенціалу і конкурентоспроможності. Ліва частина ПІІ надходить з офшорних зон і територій з пільговим оподаткуванням. Тобто мова йде про повернення українського капіталу під виглядом іноземного капіталу. Потенціал таких інвесторів у площині отримання нових технологій, сучасного управлінського досвіду та інших конкурентних переваг є незначним. Подібний висновок можна зробити аналізуючи і галузеві уподобання іноземних інвесторів. Причина такого стану справ криється у несприятливому інвестиційному кліматі та відсутності зусиль влади із системного реформування економіки.

СПИСОК БІБЛОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Переверзева А. В. Оцінка сучасного стану залучення іноземних інвестицій в економіку України [Електронний ресурс] / А. В. Переверзева // Вісник Запорізького національного університету. – 2016. – № 1. – С. 74 – 81 – Режим доступу : [file:///D:/!Documents/Vznu_eco_2016_1_11%20\(1\).pdf](file:///D:/!Documents/Vznu_eco_2016_1_11%20(1).pdf)
3. Юрчик І. Б., Маценко А. А. Іноземні інвестиції в Україні : проблеми і перспективи [Електронний ресурс] / І. Б. Юрчик, А. А. Маценко // Молодий вчений. – 2016. – № 5. – С. 204 – 206. – Режим доступу : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/5/52.pdf>